KIF IGĦAJTU L-BEJJIEGĦA

Studju folkloristiku ta' Ġ. CASSAR PULLICINO.

F "LEĦEN IL-MALTI" (Għadd 128-132) ta' l-1942 jien ġibt xi għajat tal-bejjiegħa li kont bdejt noħroġ fil-għadd 123-124 ta' l-1941. Minn dak iż-żmien 'il hawn irnexxieli nisma' oħrajn li jiena niżżilt u li beħsiebni noħroġ hawnhekk. Il-Kjerku Toninu Xiberras min-Naxxar tħajjar jiġbor xi ftit huwa wkoll u bagħatli lista b'xi għajat li kienu qabżu lili. Deherli li meta niġi biex noħroġ il-bqija tal-għajat li ġbart jien, kelli nxandar tiegħu wkoll biex il-ġabra ma tkunx nieqsa. Għalhekk sa nġibhom fl-aħħar bħala "addenda" għall-għajat li ġbart jien.

Qabelxejn, tajjeb li wieħed igħid kelmtejn fuq il-bejjiegħa li sa nġibu l-għajat tagħhom. Sal-lum għad għandna f'Malta rħula li fihom ma ssibx il-ħteġijiet kollha tal-ħajja, l-iktar dawk li huma lbies, fajjenez u ħwejjeġ oħra. Sa ftit żmien ilu ħwienet b'dawn l-oġġetti kienu jinsabu biss fl-ibliet, u għalhekk in-nies tar-rħula biex jixtru ħwejjeġ bħal dawn kienu jridu jidħlu sal-Belt, jew jistennew li jgħaddi mir-raħal xi wieħed bil-karrettun. Minn dawn il-bejjiegħa għadek issib sal-lum, li meta jmorru f'raħal jifraħ bihom kulħadd, għax ikunu mistennija bħall-ħobż. U bir-raġun, għax dawn, biex ingħid hekk, iressqu l-ħwienet qrib ix-xerrejja flok ma x-xerrejja jkollhom imorru huma fil-ħwienet. Tista' tgħid li dawn il-bejjiegħa kollha ssibhom ilsienhom jaqlagħhom, jafu jmorru man-nies u jinqalgħu biex ifaħħru l-ħaġa li jkollhom għall-bejgħ. Bi frażi tal-lum, jinqdew bil-"propaganda" taħt sura ta' għajat.

Barra minn dal-bejjiegħa tat-toroq insibu oħrajn fl-iswieq u fil-fieri. Għal dawn ukoll l-għajat huwa "nofs il-bejgħ". Is-swieq jinfetħu ta' kull jum, imma l-fieri mhux hekk. F'raħal trid tiġi xi festa, jew iridu jiġbru għal xi ħaġa, biex jagħmlu fiera! B'dana kollu, fil-gżejjer tagħna għad għandna fieri li jsiru kull jum, jew kull nhar ta' Ħadd. Dik li ssir kull jum (imma l-aħjar nhar ta' Ħadd) "Fuq il-Monti" il-Belt, ġejja minn żmien is-Slaten u għall-ewwel kienet *Fiera tal-Lhud* li ma kinux jistgħu jbigħu fejn iridu. Ir-Rabat t'Għawdex jarmaw "Fuq il-Monti" wkoll, mit-Tokk sa quddiem ta' Sabina; dari kienet issir wara l-Għassa l-Qadima (illum Uffiċċju tas-Sanità) u billi dal-bini kienu jsibuh bħala "Il-Banka" il-fiera wkoll kienet tissejjaħ "*Wara l-Banka*". F'dil-fiera t'Għawdex, barra milli jkun hemm bombli u qolol tal-fuħħar, ħbula, marloċċi tal-imgħażaq,

ikun hemm ukoll għoġiela, gidien, u fliewi. Fiera oħra bħal din għadha ssir sal-lum nhar ta' Ħadd filgħodu "*Fuq San Katald*" ir-Rabat tal-Imdina, wara tal-għaxra. Tara għall-bejgħ imgħażaq, ħbula, imrietel u wkoll mogħoż u żwiemel. Għar-Rabtin min irid jixtri bhima, jew jikkorda fuq bejgħ, imur fuq San Katald. Għan-nies t'hemm San Katald huwa t-tokk tar-raħal, u għadek tisma' min igħid : "San Katald għar-Rabtin — Is-Saqqajja għall-barranin."

Dari kienet issir fiera f'Santa Vendra, nhar Sant'Anna, fl-aħħar Ħadd ta' Ġunju. L-iktar li kienu jinbiegħu ġugarelli u ħwejjeġ tal-logħob tat-tfal, u għalhekk ġie li sejħulha "Festa tat-Tfal". Kont tara għall-bejgħ santi, abtijiet, pasturi tat-tafal, sriedak u klieb tal-kina, imkatar u xallijiet, qubbajd — u kulħadd erħilu jixtrilek xi ħaġa minn ta' Santa Vendra.

F'San Mattew tal-Maqluba, ir-raba' Ħadd ta' Settembru, dari kien isir xi ħaġa hekk ukoll, u "dak in-nhar in-nies kienu jinġabrulek bil-gzuz minn Malta kollha, tista' tgħid; u l-bejgħ li kienu jbigħu, ħwejjeġ tal-għaġeb. Il-għors li kien isir taħt dik il-ħarġa siġar tal-ħarrub li hemm qrib il-Maqluba m'għadux bħal dari..." (ara Dun Ġużepp Farrugia "Id-Drawwiet tal-Maltin" Mogħdija taż-Żmien Nru. 85, 1909, p. 42).

Iż-żewġ fieri tal-aħħar tista' tgħid li llum inqatgħu għal kollox. Dawn il-fieri tal-gżejjer tagħna għandhom minn dawk li kienu jsiru kull ġimgħa ma' l-Ewropa kollha fiż-Żmenijiet tan-Nofs (Ara T. H. Penson "The Economics of Everyday Life" Part II, p. 38, Cambridge, 1936). Tara fihom għall-bejgħ, barra żwiemel u baqar, ilbies u bizzilel u rakkmu, għodod tal-ħadid għas-snajja', xogħol ta' Malta, inkwatri qodma kif ukoll kotba b'kull ilsien. U mill-bejjiegħa ta' dawn is-swieq u f'dawn il-fieri tisma' l-għajat li għandu x'jaqsam mal-bejgħa li jkollhom. (1)

Żmenijiet bħal dawn tagħna dejjem inisslu xewqa li jitfakkru ħwejjeġ qodma li jkunu qegħdin jinqerdu. Wara l-bombi li nxeħtu fuq Londra, ħareġ ktieb ta' Raphael Nelson F.R.S.A. jismu "*Cries and Criers of Old London*" (1941). F'dan iż-żmien ta' taqlib fil-ħajja Maltija tħajjart jien ukoll nigbor l-għajat tal-bejjiegħa Maltin, l-iktar biex nuri l-fond soċjali li fuqu nilmħu mexjin il-persunaġġi tradizzjonali li ġibna l-agħjat tagħhom. Barra dan, mill-għajat li joħroġ waħdu minn ħalq il-bejjiegħa tagħna tidher dik ix-xi ħaġa Orjentali ġo fina li xxebbahna man-

(1) Niżżi ħajr lit-Tabib Ġużè Galea għat-tagħrif li tani fuq dawn il-fieri, l-iktar fuq dik ta' San Katald.

nies tal-Lvant, kif dlonk jinduna min iqabbel bir-reqqa l-għajat Malti ma' dak tal-Kajr li ġabar Dr. J. Heyworth Dunne u li ħareġ f'artiklu "*A Selection of Cairo's Street Cries*" fil-"Bulletin of Oriental Studies" Vol. IX, 1937-39, pp. 351-362.

* * *

L-għajat li ser nagħti jġib warajh il-punteġġjatura ta' esklamazzjoni wkoll meta grammatikalment huwa ta' mistoqsijiet imħabba li t-ton tal-bejjiegħ huwa dejjem ta' esklamazzjoni.

Xarten: Ejja għax-xarten!

Għażel: Min jieħu libsa tal-għażel! Għażel ta' Malta!

Qomos, ecc.: Qomos u flokkijiet! Għan-nisa u għar-rġiel!

Indjana : Tal-Indjana fina! Min jaqta' libsa Indjana!

Kalzetti: Kalzetti għan-nisa tal-ħarir!

Imkatar: (fuq il-Monti) Otto l-imkatar! Mid-doppji!

Żraben: (tal-Ġappun) Żarbun xelin!

Żagarella : Żagarella mid-dejqa u mill-wiesgħa!

Lastiku, ħarir: Lakstu u ħarir fin! Min jixtri ħarir! Ħarir għandi fin!

Ċingi : Min jieħu par ċingi!

Rakkmu, ecc. : (fuq il-Monti) Applikè, dojles u rakkmu.

Labar tar-ras: Karta labar min jixtri!

Spallieri: Spalliera sold!

Ħbula : Min inbegħlu ħabel! Ta' Malta l-ħbula!

Ħasira: Purtiera għax-xemx min jixtri!

Furfiċetti: Furfiċetti għan-nisa!

Figurini: Figurini belli! (Meta kien ikun idur b'dawn il-figurini xi tfal ġie li kienu jżidu wara tal-figurini: "U grazzja miegħek qatt ma kelli".

Enamel: Tal-enamel fin!

Tubi: Tubu għal-lampa!

Gallettini: Gallettini sitta sold! Ara l-*wafer* min jixtri! (Din ta' l-aħħar instemgħet kemm ilha l-gwerra.)

Pastizzi: Ara tar-Rabat hawn!

Ġellewż: Taħraq il-ġellewż!

Ċiċri tal-qatta : Mimlija ċ-ċiċri!

"Toffee": (Fl-Empire Stadium) "Toffee", "chocolate", "sweet"!

Figolli: Bil-bajda l-figolla!

Qubbajd : Muntanji tas-silġ!

Pastard : Min irid ragħwa tal-baħar!

Qara' Bagħli: (Meta jixraf igħajtu bih hekk) Il-bagħli rabba s-suf! Tisma' wkoll: Pulit il-bagħli!

Toffieħ: Ta' bla duda min irid!

Żebbuġ: Min jiġi għall-imkisser!

Dawn li ġejjin issa bagħathomli l-Kjerku Toninu Xiberras min-Naxxar, li kitibli hekk "Dawn li ġejjin ma jidhrux f'li kont ġibt inti fil-*Leħen il-Malti* għadd 123-124 u 128-132. Xi għajat li ġibt hawn jew għandhom jinżiedu ma' dawk tiegħek jonkella huma ġodda għal kollox."

Qastan : In-nejja kollha tajba! (meta tkun nejja.) Meta tkun infurnata jgħajtu hekk: L-infurnata reġgħet ġiet! Erba' (ħabbiet) il-kejla, erbagħejn siegħ! Ara taħraqlek il-wejda!

Larinġ : Ta' Malta l-larinġ! Tihom il-larinġ! Dari kienu jgħajtu hekk: Ħabba u tnejn tlieta (¼d.) u agħżel!

Vopi: Vopi ħajja ħej! Min jixtri l-vopi! Għadha ġejja!

Pasti: (fit-Tijatrini) Min hu bil-ġuħ! Ara sitta pasta!

Qara' bagħli: Karkariż il-bagħli!

Melħ : Sold u nofs siegħ melħ!

Tjur: X'ibigħuli! (fl-irħula jgħaddu bil-karrettun armat b'xi poni jew bil-mixi bil-ħorġ mitfugħ fuq kitfejhom)

Pastizzi : Ara min jiekol! Bl-inċova sħan!

Biljetti tal-Lotterija: (fil-fieri) Ara x'hawn għal sold! Min jieħdu ta' l-aħħar! Bis-sold tieħu xelin!

Ċiċri tal-qatta (jew ħadra) : Qatta ċiċri fiha kejla!

Ċawl: Ċawl min jaqli ħej!

Makku: Għandu l-makku! Għall-frajjeġ il-makku!

Sallur ħaj: (tal-ilma ħelu) Sallur għall-bir!

Egħriebel : Min inbigħlu għarbiel bir-rħis! (Kienet tgħaddi mara mill-misraħ tar-raħal, bil-karrettun, tgħajjat dejjem hekk mingħajr ma tieqaf).

Palji: (tat-Tork) Palju sold! Palju sold!

Lakumja u ħabbażiż : Għandu l-lakumja! Xi kaxxa lakumja! Ħabbażiż!